

Wat is trots?

S. A. Haug

ANR: 792741

E-mail: s.a.haug@uvt.nl

Begeleider: Prof. Dr. A. Vingerhoets

Universiteit van Tilburg

Abstract

To experience pride one has to see oneself as responsible for an achievement, and the achievement should meet or exceed certain standards of behavior. Evidence shows that pride is characterized by two distinct facets, but it is not clear whether pride one emotion is with two distinct facets or actually two distinct emotions. Authentic pride represents “healthy” pride and is experienced when achievements are attributed to effort. Hubristic pride is experienced when achievements are attributed to ability and is linked to arrogance and narcissism. The acceptance of expression of pride varies across cultures. The expression of pride consists of a small smile, an erect posture, the head tilted slightly backwards and the arms bended with the hands placed on the hips. Studies have shown evidence for cross-cultural recognition of the pride expression: Pride seems to have a universal expression and did probably evolve to serve adaptive goals, sending out signals about an individual’s social status to the other members of the group. Children must develop a notion of self before they can experience pride. Children start to experience pride at the age of 18-24 months. Their understanding of pride develop gradually, beginning at the age of 3-4 years. Concerning pride has little research been conducted. Future research is needed for a better understanding of the emotion.

Samenvatting

Om trots te kunnen ervaren moet men zichzelf als verantwoordelijk voor een prestatie zien en de prestatie moet aan bepaalde standaarden voldoen of deze overtreffen. Er is evidentie dat trots uit twee verschillende dimensies bestaat, maar het is onduidelijk of trots één emotie is met twee dimensies of eigenlijk twee verschillende emoties. Authentieke trots representeert de gezonde vorm van trots en wordt ervaren wanneer prestaties toegeschreven worden aan eigen inspanningen. “Hoogmoedige” trots wordt ervaren wanneer prestaties toegeschreven worden aan vermogen of bekwaamheden en samengaat met arrogantie en narcisme.

Acceptatie voor het uitdrukken van trots verschilt tussen culturen. De trotsexpressie bevat een kleine glimlach, een rechte lichaamshouding, het hoofd is enigszins schuin naar achter gehouden en de armen zijn gebogen met de handen op de heupen. Studies hebben aangetoond dat de trotsexpressie crosscultureel herkenbaar is: Trots lijkt een universele expressie te hebben en ontwikkelde waarschijnlijk vanuit een evolutionaire oorsprong om adaptieve doelen te dienen, zoals het zenden van signalen over de sociale status van een individu naar anderen in een groep. Kinderen moeten een “zelfbegrip” ontwikkelen voordat ze trots kunnen ervaren. Een kind krijgt beginnende trotsgevoelens rond de leeftijd van 18-24 maanden. Trots wordt geleidelijk ontwikkeld en kinderen op de leeftijd van 3 tot 4 jaar hebben een gedeeltelijke begrip van trots. Aangezien er nog maar weinig onderzoek is gedaan, is er nog veel onduidelijkheid over trots. Meer onderzoek naar deze emotie is dan ook zeer gewenst.

Trots in een kritisch perspectief

Aristoteles stelde dat gepaste trots een deugd is in tegenstelling tot overmatige nederigheid (LaMothe, 2005). Toch wordt trots sinds honderden jaren erkend als een oorzaak van kwaad en wreedheid (Schimmel, 1997); “hoogmoedige” trots kan zelfs agressie en vijandelijkheid, interpersoonlijke problemen, conflicten in relaties, en een hele reeks non-adaptieve gedragingen teweegbrengen (Tracy & Robins, 2007d). Nederigheid zou daarentegen een ruimte creëren voor kennis over en liefde voor God, terwijl trots alleen maar zou leiden tot haat en vervreemding van God (LaMothe, 2005). Volgens Dante was trots de meest dodelijke van de zeven hoofdzonden (Tracy & Robins, 2007d). In de *Metamorfoses* van Ovidius is Narcissus zo trots dat hij zijn eigen spiegelbeeld verkiest boven een zinvolle relatie (Tracy & Robins, 2004a) en sindsdien staat het begrip narcisme voor obsessief en/of overdreven zelfliefde. Rousseau (1754/1984, p. 167) beschrijft zelfliefde als een natuurlijk gevoel. Door zelfliefde beschermt een dier zijn milieu. Trots ziet hij als een kunstig en sociaal ontwikkeld gevoel. Door gevoelens van trots hecht het individu meer belang aan zichzelf dan aan anderen. In een dialoog tussen Mr. Darcy en Elizabeth in de bekende “*Pride and Prejudice*” (Austen, 1813/1992) wordt gezegd dat trots, in een individu met een superieure geest, altijd goed gereguleerd wordt. Dit geeft aan dat een soort gepaste vorm van trots misschien mogelijk is, zoals al eeuwen eerder door Aristoteles werd betoogd. Volgens Cooley (1902, p. 216) heeft een individu een ego en een innerlijk doel om dit ego te vergroten. In de Westerse cultuur is trots de laatste jaren getransformeerd van een ondeugd naar een deugd (Schimmel, 1997). Dergelijke controversiële uitspraken over trots leiden naar de vraag: Wat is trots eigenlijk?

Trots is een belangrijke emotie die een kritische rol speelt op meerdere gebieden van het psychologisch functioneren (Tracy & Robins 2007d). Trots is het resultaat van een evaluatie van een specifieke actie die naar een gevoel van succes leidt (Lewis & Haviland, 1993) en is belangrijk voor het persoonlijke welzijn (Kristjánsson, 2002; Zammuner, 1996). Bovendien heeft trots invloed op een positieve zelfevaluatie en het gevoel een sociaal gewaardeerd persoon te zijn (Stoeber, Harris & Moon, 2007). Subjectieve gevoelens van succes (en dus trots), kunnen als motiverende factoren functioneren (Grant & Higgins, 2003). Trots motiveert bijvoorbeeld de behoeften voor prestatie, macht en status, het zoeken van een waardige partner, en het opvoeden van succesvolle kinderen (Tracy & Robins, 2007a). Toch wordt trots nog geassocieerd met narcisme, agressie en vijandelijkheid (Tracy & Robins, 2007b).

Ondanks de relevantie van trots voor het psychologisch functioneren en het ervaren van zelfrespect en sociale waarde, heeft deze emotie relatief weinig aandacht gekregen in de wetenschappelijke literatuur. Een van de belangrijkste bevindingen in de gedrags- en sociale wetenschappen is de ontdekking van “basisemoties” (Tracy & Robins, 2007b). Dit zijn zes emoties met universele gezichtsexpressies; woede, afschuw, angst, vreugde, verdriet en verbazing (Ekman, 1992). Theorieën over basisemoties hebben prioriteit gekregen (Tangney & Fischer, 1995), terwijl andere emoties en met hun de zelfbewuste emoties waaronder trots, minder aandacht hebben gekregen binnen de affectieve wetenschappen (Tracy & Robins, in press). Alle emoties zijn enigszins sociaal, maar de zelfbewuste emoties zoals schaamte, schuld, trots, en verlegenheid, zijn voornamelijk sociaal en worden ervaren in relaties waar mensen zichzelf en elkaar evalueren en veroordelen (Tangney & Fischer, 1995). Basisemoties zoals geluk of droefheid worden ervaren als gevolg van succes of mislukking. Emoties zoals trots en schuld zijn meer cognitief complex omdat de oorzaken van een succes of een mislukking geëvalueerd moeten kunnen worden voorafgaand aan het ervaren van de emoties (Kornilaki & Chlouverakis, 2004). Kinderen ontwikkelen zelfbewuste emoties later dan basisemoties. Waarschijnlijk moeten ze zelfbewust kunnen zijn en stabiele zelfrepresentaties ontwikkelen, willen ze zelfbewuste emoties kunnen ervaren (Lewis, 1993; Reissland, 1994; Tracy & Robins, 2004a). Ook moeten ze eerst leren dat er normen en/of standaarden zijn die bepalen wat gepast sociaal gedrag is, en dat anderen hun gedrag evalueren vanuit deze standaards (Kornilaki & Chlouverakis, 2004; Lewis, 1993; Reissland, 1994; Tangney & Fischer, 1995; Tracy & Robins, 2004a). Men gelooft dat basisemoties universeel zijn en specifieke adaptieve functies dienen, zoals het zenden van relevante signalen naar anderen in verband met het overleven (Tracy & Robins, in press). Één van de criteria voor het indelen van emoties in basis en non-basis, is dat een basisemotie eerder moet voorkomen in evolutionaire samenhang en/of in de individuele ontwikkeling, dan een non-basisemotie (die meer cultuurafhankelijk is). Sommige emoties zijn bijvoorbeeld al ontwikkeld als biologische gevoelstoestanden bij de geboorte van een zuigeling zonder dat hij al gesocialiseerd is (Ben-Ze'ev & Oatley, 1996). Dit artikel bekijkt de huidige literatuur over trots en bespreekt de antecedenten van trots, wanneer trots “slecht” en/of “goed” is, de eventuele adaptieve functies van trots en hoe trots geuit wordt, de mogelijkheid dat trots een universele emotie zou zijn en de ontwikkeling van trots in kinderen.

De antecedenten van trots

Het ervaren van emoties kan gezien worden als het resultaat van een wisselwerking tussen “het zelf” en de omgeving. De aard van alle emoties heeft met “het zelf” te maken en in die zin kunnen alle emoties gezien worden als “zelfbewust”. Maar in de gedragswetenschappen wordt het begrip zelfbewuste emoties gebruikt voor emoties die ontstaan door evaluaties van “het zelf.” Bij andere gevoelens zoals vriendelijke gevoelens en gevoelens van respect en woede ligt de nadruk niet bij “het zelf,” maar bij anderen (Kitayama, Markus & Matsumoto, 1995). “The elicitation of self-conscious emotions involves elaborate cognitive processes that have, at their heart, the notion of self... It is the way we think or what we think about that becomes the elicitor of pride, shame, guilt and embarrassment” (Lewis, 1993). Zelfbewuste emoties ontstaan wanneer “het zelf” wordt geëvalueerd vanuit standaarden voor waardig gedrag of karaktertrekken, bijvoorbeeld zoals het goed uitvoeren van een taak. “Het zelf” wordt geëvalueerd door de persoon zelf en door anderen en de bewustheid hiervan verscherpt het zelfbeeld (Tangney & Fischer, 1995). Wat zijn de antecedenten van trots; hoe wordt “het zelf” geëvalueerd voorafgaand aan het voelen ervan?

Trots vereist een grote hoeveelheid factoren om ervaren te worden. Ze hebben allemaal te maken met cognities gerelateerd aan “het zelf.” De emotie komt voor wanneer er positieve gebeurtenissen plaats vinden, maar dan kunnen we ook nog andere positieve emoties ervaren, zoals vreugde, geluk, voldoening en tevredenheid. Gevoelens van trots ontstaan echter uit *eigen* positieve karaktertrekken of prestaties en uit het gevoel dat belangrijke anderen deze karaktertrekken of prestaties ook zullen herkennen (Tangney & Fischer, 1995). Trots ontstaat wanneer men vindt dat eigen gedrag geslaagd is, vergeleken met een bepaalde standaard, norm of doel. Om trots te kunnen voelen moet men eerst het vermogen voor zelfevaluatie hebben. Het hebben van een dergelijk vermogen kan tot twee uitkomsten leiden: Men kan zichzelf als verantwoordelijk zien voor een bepaalde actie of men kan zichzelf als niet verantwoordelijk zien. Er is dan sprake van attributie aan interne of externe factoren. Wanneer men concludeert niet verantwoordelijk te zijn voor een bepaalde uitkomst, houdt de evaluatie van het eigen gedrag op. Echter, ziet men zichzelf als verantwoordelijk, dan kan men zijn gedrag als succesvol of niet-succesvol beschouwen (Lewis, 1993). Men voelt trots wanneer men een succes ziet als een resultaat van stabiele, interne oorzaken zoals bekwaamheid of inspanning. Niemand zal zeggen: “Ik ben zo trots dat ik de tenniswedstrijd won omdat mijn tegenstander op de grond viel en zijn enkel verrekte”

(Zammuner, 1996). Wel zou men zoiets kunnen zeggen als: “Ik ben trots dat ik de tenniswedstrijd won, want ik heb hard geoefend en ik had goede tegenstanders.”

Goede prestaties resulteren vaak in gevoelens van trots. Maar om een prestatie als “goed” te kwalificeren, moet de prestatie vergeleken worden met prestaties van anderen of is de evaluatie ervan gebaseerd op complimenten gegeven door anderen. “Trots kan niet bestaan in een sociale vacuüm” (Kitayama et al., 1995). Verder is de bepaling van succes of mislukking afhankelijk van de geïnternaliseerde standaarden, normen of doelen in het individu. Door de ene student wordt bijvoorbeeld alleen het krijgen van een 9 of een 10 op een tentamen als een succes gezien en het halen van een 8 als een mislukking, terwijl een andere student het halen van een 8 als een groot succes beschouwt (Lewis, 1993). Zoals de andere zelfbewuste emoties, komt trots voor wanneer individuen hun aandacht richten op hun zelfrepresentaties en de mate van overeenstemming met hun identiteitsdoelen (Tracy & Robins, 2007c). Als mensen zich trots voelen over andere personen, komt dit door hun identificatie of aansluiting met deze personen, zoals een gezinslid of een goede vriend die een gedeelte is van hun zelfdefinitie (Tangney & Fischer, 1995). Opgesomd zijn eigenprestaties, sociaal gepast gedrag, nieuwe of positieve gebeurtenissen of identificatie met de prestaties van anderen, mogelijke antecedenten van trots. Verder is er een gebrek aan literatuur over meer concrete antecedenten en toekomstig onderzoek hiernaar is zeer gewenst.

De rol van culturen

Opvattingen en ideeën over “het zelf” kunnen verschillen tussen culturen. Daardoor kan men verwachten dat de zelfbewuste emoties zoals trots uit verschillende antecedenten en onderdelen kunnen bestaan afhankelijk van de cultuur. Als er sprake is van onafhankelijke en interafhankelijke culturen, verwijst “onafhankelijkheid” naar psychologische tendenties zoals het isoleren van “het zelf” van de sociale context en autonomie. “Interafhankelijkheid” verwijst daarentegen naar tendenties zoals “het zelf” in verband brengen met anderen, aansluiting en betrokkenheid. In meerdere Westerse culturen hebben de onafhankelijkheidstendenties de overhand. Het is belangrijk om uniek te zijn, om zichzelf uit te drukken, en om voor zijn eigen doelen te strijden. “Het zelf” wordt gezien als een autonome entiteit. Niet-westerse culturen geloven in inherente verbanden tussen verschillende individuen en de interafhankelijke tendenties zijn belangrijker dan de onafhankelijke. Individueel richten zich op hun interafhankelijke status met andere mensen en proberen te voldoen aan taken, verplichtingen en sociale verantwoordelijkheden. “Het zelf” wordt

allereerst gezien als een verlengstuk van voortgezette relaties met anderen. Het ervaren en uitdrukken van trots bevestigt de identiteit van “het zelf” als een onafhankelijke entiteit, terwijl andere positieve emoties zoals gemeenschappelijke gevoelens of gevoelens van respect, “het zelf” bevestigen als een entiteit die verbonden is met anderen.

Onafhankelijkheid en interafhankelijkheid bestaat in alle culturen, maar de culturen variëren in de manier waarop deze twee aspecten/tendenties worden georganiseerd en het sociale leven beïnvloeden (Kitayama et al., 1995).

Mosquera et al. (2000) hebben in een studie naar Nederland en Spanje waarden van trots, schaamte en woede vergeleken. Spanje is een eercultuur en kan gezien worden als het hebben van een interafhankelijk idee van “het zelf”. Trots en schaamte worden in eerculturen waarschijnlijk uitgelokt door gebeurtenissen waarin sociale beoordelingen, de acties van anderen of relaties met anderen, het allerbelangrijkst zijn. In een interafhankelijke cultuur kan het uitdrukken van trots status versterken, maar tegelijk ook relaties met anderen in gevaar brengen. Daartegenover worden individualistische waarden zoals onafhankelijkheid en ambitie benadrukt in individualistische culturen en gevoelens van trots worden waarschijnlijk beter geaccepteerd en duidelijker uitgedrukt, omdat trots persoonlijke vrijheid bevestigt. In het onderzoek scoorden Nederlandse proefpersonen hoger op het uitdrukken van positieve gevoelens dan Spaanse proefpersonen. Ook scoorden Nederlandse proefpersonen hoger dan de Spaanse proefpersonen op het praten met anderen over de gebeurtenis die het gevoel van trots teweegbracht en het ervaren van positieve gevoelens in verband met trots. Wat betreft de antecedenten van trots zelf waren er geen verschillen gevonden tussen de twee culturen. (De onderzochte antecedenten waren dezelfde als de antecedenten opgesomd in de vorige paragraaf.)

De twee dimensies van trots

Enerzijds wordt trots gekoppeld aan plezier en zelfvertrouwen, twee eigenschappen die samengaan met minder bezorgdheid en een grotere zelfverzekerdheid. Anderzijds kunnen defensieve mechanismen voor het verkrijgen van zelfvertrouwen, als ongezond worden beschouwd. Volgens Freud (1930/1961) was trots een resultaat van het verhogen van het ego en het bijhorende narcistische plezier was het gevolg van het uitvoeren van gewaardeerd gedrag. Een bepaalde hoeveelheid narcistische trots was noodzakelijk voor het zelfgevoel en voor het bereiken van een werkelijkheidsprincipe. Echter, te veel trots zou kunnen resulteren in een verdraaid werkelijkheidsbeeld. Tegenwoordig denkt men dat een “gezonde” dosis trots

de ontwikkeling van zelfverzekerdheid en een gepaste zelfonderscheiding bevordert, iets wat nodig is voor een gezonde sociale aansluiting. Te veel trots of overdadig zelfvertrouwen kan als een vorm van defensiviteit gezien worden en wijst op een verstoorde zelf, zelfverwarring, en een vervreemding van anderen. Het lijkt alsof trots een emotie is die te maken heeft met zowel psychische gezondheid als ziekte (LaMothe, 2005). Wanneer is trots “slecht” en/of “goed”? Hebben de twee dimensies van trots verschillende antecedenten?

Trots is een brede, algemene term en kan niet als een simpel construct beschouwd worden. Het begrip omvat verschillende soorten van positieve zelfevaluatie en bestaat wellicht uit twee of meer verschillende emoties (Ekman, 2003; Lewis, 1993; McGregor, Nail, Marigold & Kang, 2005). Zoals eerder benoemd, voelt een persoon zich trots wanneer “het zelf” gezien wordt als de oorzaak van een goede prestatie (Reissland 1994; Tracy & Robins, 2007b; Zammuner, 1996). Trots is “goed” in de zin dat het een gevoel van “zelf” en gemeenschap creëert en “slecht” wanneer positieve waardering afhankelijk is van de vervreemding van een persoon of een groep: Terwijl positieve waarderingen het zelfgevoel bevorderen en belangrijk zijn voor het zelfvertrouwen, aansluiting en gemeenschap, komen vaak negatieve beoordelingen van anderen erbij. Deze anderen worden vervreemd van degene die de positieve waarderingen bezitten (LaMothe, 2005). Prestatiegerichte emoties zoals trots worden enigszins onderdrukt in communicatie (Zammuner, 1996). Trots is een positieve emotie, maar er is een grens die tijdens het uitdrukken van trots niet overschreden zou moeten worden. Bij het overschrijden van deze grens, transformeert positief geëvalueerde trots naar negatief geëvalueerde arrogantie of hoogmoed (Reissland, 1994).

“Hoogmoedige” trots hangt samen met narcisme en kan bijvoorbeeld bijdragen naar agressie, vijandelijkheid, interpersoonlijke problemen en conflicten in relaties (Tracy & Robins, 2007d). Narcisten kunnen waarschijnlijk gevoelens van schaamte onderdrukken door het uitdrukken en ervaren van overdreven gevoelens van trots. Sommige trotse mensen hebben een erg defensieve houding en gebruiken trots als verdedigingsstrategie. Narcisten vertrouwen in “opgeblazen” zelfevaluaties om onzekerheid te verbergen. Ze zijn egocentrisch en opschepperig, ze hebben een “opgeblazen” zelfbeeld en reageren overdreven op waargenomen bedreigingen. Hun hoge en verdedigende zelfrespect beschermt ze tegen onplezierige realiteiten en gevoelens van minderwaardigheid en schaamte. Er zijn ook samenhangen gevonden tussen narcisme en positieve illusies over “het zelf,” arrogantie en vijandelijkheid (vooral na mislukkingen). Verder zijn er samenhangen gevonden tussen narcisme en hoog expliciet zelfvertrouwen en laag impliciet zelfvertrouwen en tussen hoogmoedige trots en overdrijving van waarnemingen of sociale overeenstemming.

Hoogmoedige individuen lijken te geloven dat nagenoeg iedereen dezelfde opvatting hebben als hun zelf als een manier van zelfbevestiging en om bedreigingen te verbergen (McGregor et al., 2005).

Tracy en Robins (2007d) hebben in zeven studies gevonden dat trots twee verschillende dimensies kent. De ene dimensie is verbonden aan prestaties en andere gevoelswaarden van authentieke trots, de andere dimensie is verbonden aan algemene gevoelens van arrogantie en andere onderdelen van narcisme. Ook hebben ze gevonden dat authentieke trots positief correleert met zelfvertrouwen ($r = 0,62$), terwijl “hoogmoedige” trots en zelfvertrouwen negatief correleren ($r = -0,30$). Gevoeligheid voor schaamte correleert omgekeerd met de twee dimensies; negatief met authentieke trots ($r = -0,43$) en positief met “hoogmoedige” trots ($r = 0,29$). Authentieke trots correleert ook positief met de adaptieve persoonlijkheidsfactoren van de Big Five; extraversie, vriendelijkheid, zorgvuldigheid, emotionele stabiliteit en openheid voor ervaringen. “Hoogmoedige” trots correleert negatief met vriendelijkheid en zorgvuldigheid en steunt het idee dat “hoogmoedige” trots minder sociaal gedrag bevordert en minder prestatiegericht is dan authentieke trots. Individuen die een trots veroorzakende gebeurtenis aan interne en instabiele oorzaken toeschreven ervoeren authentieke trots (“ik heb gewonnen, omdat ik oefende”). Daarentegen ervoeren individuen die de gebeurtenis aan hun vermogen en “het zelf” toeschreven (in plaats van meer instabiel gedrag en acties), “hoogmoedige” trots (“ik heb gewonnen, omdat ik altijd goed ben”). Individuen die hun prestatie aan inspanningen toeschreven, ervoeren geen “hoogmoedige” trots. Samengevat, lijkt authentieke trots de respons op een prestatie te zijn voor individuen met een groot zelfvertrouwen, die extravert, vriendelijk en zorgvuldig zijn. Daarentegen lijken individuen met een “opgeblazen” zelfgevoel, die laag scoren op zorgvuldigheid en vriendelijkheid en gevoelig zijn voor schaamte, “hoogmoedige” trots te ervaren als respons op een prestatie. Bij het onderzoeken naar verschillende uitlokkende gebeurtenissen voor de twee kanten van trots, waren geen significante verschillen gevonden. Het lijkt de stabiliteit en beheersbaarheid van de interne toeschrijvingen aan succes te zijn, dat voor een onderscheid tussen authentieke en “hoogmoedige” trots zorgt.

De relatie tussen de twee dimensies van trots lijkt vergelijkbaar met de relatie tussen schaamte en schuld, twee van de andere zelfbewuste emoties. Deze twee emoties lijken onderling samen te hangen, maar toch hebben ze verschillende verbanden met andere relevante variabelen. Dit indiceert dat elk emotie een betekenisvolle en unieke variantie heeft. Schuld en schaamte verschillen ook op dezelfde toeschrijvingen aan oorzaken als de twee trotsdimensies. Schaamte en “hoogmoedige” trots lijken samen te hangen met interne,

stabiele en oncontroleerbare toeschrijvingen, terwijl schuld en authentieke trots lijken samen te hangen met interne, instabiele en controleerbare toeschrijvingen. Ook lijkt “hoogmoedige” trots, net zoals schaamte, verbanden te hebben met maladaptief gedrag. Authentieke trots en schuld lijken verbanden te hebben met adaptief gedrag. Bovendien is het mogelijk dat de twee dimensies samenhangen met verschillende motiverende factoren. Authentieke trots zou samenhangen met beheersingsdoelen, terwijl “hoogmoedige” trots meer met prestatiegerichte doelen zou samenhangen. Om hierin duidelijkheid te scheppen, zou het van belang kunnen zijn om toekomstig onderzoek te verrichten naar hoe de twee trotsdimensies samenhangen met verschillende gevolgen van gedrag (Tracy & Robins, 2007d). Verder zijn de bovenstaande vindingen (vorige alinea) van Tracy en Robins (2007d) gebaseerd op verwachte reacties op hypothetische gebeurtenissen in plaats van het rapporteren van bestaande emotionele ervaringen, en zouden ze in toekomstig onderzoek gerepliceerd moeten worden. Het is ook nog onduidelijk of de twee dimensies van trots eigenlijk twee verschillende emoties representeren of dat ze twee deeldimensies van dezelfde emotie zijn.

De functie van trots

Het uiten van trots

Volgens Ekman (1999) hebben emoties zich ontwikkeld om met fundamentele levenstaken te kunnen omgaan. Elke emotie zou een eigen expressief signaal moeten hebben. Uit onderzoek blijkt dat er een universele herkenbare non-verbale gezichtsexpressie is voor elk van de zes zogenaamde basisemoties: woede, afschuw, angst, vreugde, verdriet, verbazing en misschien ook voor verachting en verlegenheid (Ekman, 1992). Bij de expressies van de zelfbewuste emoties gaat het niet alleen om gezichtsexpressies, maar ook om lichamelijke acties (Lewis, 1993). Veranderingen in de lichaamshouding of lichamelijke bewegingen kunnen net zo efficiënt zijn voor het communiceren van emoties als gezichtsexpressies. Deze signalen zijn meer complex dan gezichtsexpressies, maar de zelfbewuste emoties zijn ook meer complex dan de basisemoties. Basisemoties dienen overlevings- en sociale functies. Angst kan bijvoorbeeld ervoor zorgen dat een individu vlucht bij gevaar en verhoogt zo de kans op overleving. Zelfbewuste emoties zijn meer complex dan basisemoties in die zin dat ze het behalen van specifieke sociale doelen bevorderen. Zelfbewuste emoties lijken ook alleen te bestaan in mensen en andere soorten (bijvoorbeeld de mensapen) met een complexe sociale hiërarchie (Tracy & Robins, 2004a). De lichamelijke reactie op schaamte is bijvoorbeeld het samenkrimpen van het lichaam, met als doel om niet gezien te worden door anderen (Lewis,

1993) en de voorafgaande en schaamte-uitlokkende actie minder op te laten vallen in de groep. Wordt ook trots op een bepaalde manier geuit om een signaal te sturen naar anderen?

Volgens Darwin (1872) heeft trots de eenvoudigste expressie van de complexe emoties. Een trotse man laat zien dat hij superieur is aan anderen met het rechtop houden van zijn lichaam en zijn hoofd. Tracy en Robins (2004b en 2007c) hebben uit een verzameling met foto's van trots-, geluk- en verrassingsexpressies kunnen aantonen dat een geposeerde expressie van trots herkend en geïdentificeerd wordt. Non-verbale expressie van trots is niet beperkt tot het gezicht, maar betreft daarnaast ook de lichaamshouding. De belangrijkste expressiecomponenten voor het herkennen van trots zijn het rechthouden van het lichaam, een kleine glimlach, het hoofd enigszins schuin naar achter gehouden en de armen gebogen, met de handen op de heupen geplaatst. Het herkenningspercentage van trots is vergelijkbaar met de herkenningspercentages van de basisemoties (87-89% versus 69-97%; Ekman, Sorensen & Friesen, 1969; Tracy & Robins, 2004b). De expressie wordt herkend door Amerikaanse volwassenen en kinderen (Tracy & Robins, 2004b). De trotsexpressie is ook gedocumenteerd bij spontaan non-verbaal gedrag als reactie na een succes, zoals het winnen van de Olympische Spelen (Tracy & Robins, 2007b).

Adaptieve voordelen van trots

De identificatie van een onmiskenbare trotsexpressie verhoogt de kans dat trots zich ontwikkelde als een adaptieve respons: Wanneer trots een resultaat is van natuurlijke selectie, is het mogelijk dat de emotie ontwikkelde om een bepaalde communicatieve functie te dienen (Tracy & Robins, 2004b) en om een aantal fundamentele sociale gedragingen te motiveren (Tracy & Robins, 2007c). Waarschijnlijk speelt trots een rol in het bevorderen van sociale status (Morrison, 2006; Mosquera et al., 2000; Tracy & Robins, 2004a en 2004b). Het “vergroten” van het lichaam maakt een sociaal gewaardeerde prestatie zichtbaar voor anderen (Tracy & Robins, 2004a) en creëert een indruk van dominantie (Tracy & Robins, 2004b). Individuen ervaren trots na een prestatie die gewaardeerd wordt door anderen. Een sociaal gewaardeerde prestatie maakt het onwaarschijnlijk dat een individu afgekeurd zal worden door de groep en misschien verkrijgt hij een hogere status en acceptatie (Tracy & Robins, 2004b). De aangename gevoelens van trots bevorderen sociaal gedrag zoals taakuitvoering en verzorging (Tracy & Robins, 2007c). Deze gedragingen dragen bij aan de ontwikkeling van het zelfvertrouwen, dat het individu weer informeert over zijn sociale waarde (Tracy & Robins, 2007c en 2007d).

Samengevat, ontwikkelde trots zich waarschijnlijk om twee redenen; (i) om sociale gedragingen te versterken en (ii) om sociale status te bevorderen, bijvoorbeeld bij het informeren van een individu en zijn groep over zijn succes. Aangezien dat authentieke trots en “hoogmoedige” trots twee verschillende emoties zouden kunnen zijn, is het mogelijk dat ze zich enigszins afzonderlijk hebben ontwikkeld. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat authentieke trots gedrag bevordert dat over een langer termijn status verwerft en handhaaft, door relatiegeoriënteerde, sociale bedoelingen (bijvoorbeeld “getting along”). “Hoogmoedige” trots zou misschien een soort korte termijn oplossing kunnen zijn en een onmiddellijke en vluchtige status bevorderen, door het verkrijgen van de bewondering van anderen (bijvoorbeeld “getting ahead”) (Tracy & Robins, 2007d).

Crossculturele evidentie voor de trotsexpressie

Meerdere studies naar basisemoties en de expressie van emoties hebben aangetoond dat de basisemoties universeel zijn. Studies naar geïsoleerde, niet-geletterde individuen van een stam in Papua New Guinea (Ekman, Sorensen & Friesen, 1969; Ekman & Friesen, 1971) en andere studies, verricht in verschillende etnische groepen (bijvoorbeeld Afrikaanse, Chinese en Japanse groepen) en landen (zoals Canada, Hongarije en Vietnam), hebben betrouwbare herkenningspercentages gevonden voor de expressies van de basisemoties (Beaupre & Hess, 2005; Biehl, Matsumoto, Ekman, Hearn, Heider, Kudoh & Ton, 1997; Matsumoto & Ekman, 1989). Volgens een aantal onderzoekers is er minder bewijs voor de universaliteit van de zelfbewuste emoties, dan voor de universaliteit van de basisemoties (Tracy & Robins, 2004a). Is de non-verbale uitingsvorm van trots crosscultureel herkenbaar?

Als de trotsexpressie ontwikkeld is om informatie over de status van een individu te bevorderen, zou men verwachten dat de expressie ook generaliseert over culturen. Zoals eerder vermeld, is er evidentie gevonden dat de trotsexpressie spontaan wordt getoond als reactie na een succes. Deelnemers uit 36 landen die drie verschillende culturele groepen representeerden, toonden de trotsexpressie als reactie op het winnen van een judowedstrijd tijdens de Olympische Spelen. Als de ontwikkeling van de trotsexpressie een evolutionair proces is geweest, zou de expressie ook herkend moeten worden in culturen die geen contact hebben gehad met elkaar. Tracy en Robins (in press) hebben vier studies gedaan naar de generaliseerbaarheid van de trotsexpressie. De herkenbaarheid van de trotsexpressie werd onderzocht in de V. S., Italië, en in een niet-geletterde, geïsoleerde stam in Burkino Faso, Afrika, door middel van foto's van Afrikaanse, Amerikaanse, en Kaukasische vrouwen en

mannen die trots uitten. Ongeacht de etniciteit of de sekse van de mensen op de geëvalueerde foto's werd de trotsexpressie herkend in de verschillende culturen. Burkina Faso heeft het tweede hoogste percentage ongeletterden (75%) en is het derde minst ontwikkelde land in de wereld. De proefpersonen hadden geen elektriciteit en geen televisies, waardoor ze niet blootgesteld werden aan de Westerse cultuur. Het herkennen van de trotsexpressie in de V. S. en in Italië zou typerend kunnen zijn voor de Westerse cultuur. Bij het onderzoek van de trotsexpressie in Burkina Faso, werd duidelijk dat ook niet-westerse, cultureel geïsoleerde individuen de trotsexpressie kunnen herkennen en onderscheiden van andere emoties, zoals geluk. Het is onwaarschijnlijk dat deze proefpersonen trots kunnen herkennen vanwege crossculturele transmissie. Ook is Burkina Faso als een Afrikaans land geschikt voor het testen van universaliteit, omdat de cultuur in Afrikaanse landen meestal collectivistisch is met hoge interafhankelijkheid, die contrasteert met de individualistische waarden in de meeste Westerse culturen. Kortom, trotsherkenning in Burkina Faso bewijst dat de expressie van de emotie zelfs een fundamenteel cultureel verschil overtreft (Tracy & Robins, in press).

Wel waren de herkenningpercentages voor trots in Burkina Faso lager dan percentages gevonden in Westerse steekproeven. Deze verschillen werden ook gevonden in de studies van Ekman et al. (1969) over basisemoties en in andere herkenningsstudies verricht in Afrika (bijvoorbeeld Beaupre & Hess, 2005). Een mogelijke verklaring hiervoor is de moeilijkheid van het uitvoeren van onderzoek in een ongeletterde cultuur, zoals het vertalen van een interviewprotocol naar een gesproken dialect (Tracy & Robins, in press). De vertaling van het woord "trots" kan ook kritisch zijn voor de resultaten van het onderzoek; het is bijna onmogelijk om twee woorden te vinden die precies dezelfde emotie weerspiegelen. Zelfs als de woorden in eerste instantie dezelfde betekenis hebben, kunnen ze verschillen op gevoelswaarden, samenhangen waarin ze gebruikt worden en enigszins andere onderdelen van de emotie benadrukken (Mosquera et al., 2000). Verder kan het feit dat ongeletterde proefpersonen de antwoordopties moeten onthouden, in plaats van het kunnen lezen van de opties, een beperking zijn van het onderzoek (Tracy & Robins, in press); Volgens Mosquera et al. (2000), zijn er aanwijzingen voor zowel gelijkheden als voor verschillen in emoties over culturen. Ondanks dat trots als emotie schijnt voor te komen in alle culturen, heeft trots, zoals eerder genoemd, bijvoorbeeld een sterker sociaal onderdeel in collectivistische dan in individualistische culturen (Mosquera et al., 2000; Kitayama et al., 1995). Misschien kan dit ook voor kleine subtiele verschillen zorgen in het uiten van de emotie, die weer in lagere herkenningpercentages zouden kunnen resulteren (Tracy & Robins, in press).

Ontwikkeling van trots

Zoals andere zelfbewuste emoties verschijnt ook trots later in de ontwikkeling dan de basisemoties (Lewis, Alessandri & Sullivan, 1992; Tracy & Robins, 2007b). Kinderen moeten eerst zelfbegrip hebben ontwikkeld voordat ze trots kunnen ervaren (Bosacki & Moore, 2004; Lewis et al., 1992; Reissland, 1994). Geluk kan men ervaren als een positieve waardering van een resultaat, bijvoorbeeld bij het krijgen van een cadeau (Kornilaki & Chlouverakis, 2004). Maar het ervaren van trots houdt in dat men zichzelf verantwoordelijk voelt voor een sociaal gewaardeerde uitkomst (Bosacki & Moore, 2004; Kornilaki & Chlouverakis, 2004, Lewis et al., 1992, Mosclolo & Fischer, 1995). Hoe een kind trots beoordeelt is daardoor afhankelijk van het vermogen van het kind om zijn eigen rol in behaalde prestaties te beoordelen (Mosclolo & Fischer, 1995). Ook moet het de gevoelstoestand van anderen kunnen beoordelen (Bosacki & Moore, 2004; Reissland, 1994).

Kinderen ontwikkelen zelfevaluatie emoties zoals trots om twee redenen: Ten eerste kunnen zelfevaluatie emoties in verband met prestaties een natuurlijk onderdeel zijn in de ontwikkeling van cognitieve vaardigheden. Wanneer een kind begrip ontwikkelt voor bepaalde standaardgedragingen, is het ook geneigd om verschillen te willen reduceren tussen eigen gedrag en het standaardgedrag. Het voldoen aan een standaard leidt naar positieve emotionele reacties, terwijl prestaties die beoordeeld worden als onvoldoende, tot negatieve emotionele reacties leiden. Ten tweede zijn zelfevaluatie emoties belangrijk in het socialisatieproces van een kind. Trots heeft een sterk sociaal onderdeel en wordt misschien pas ervaren door kinderen als ze de reacties van anderen op hun gedrag kunnen waarderen. Herhaalde goedkeuringen of afkeuringen door de ouders leidt de aandacht van een kind naar de sociale waardering van bepaalde gedragingen. Gedragsstandaarden en -waarden worden geïnternaliseerd en in de loop van de tijd wordt het kind minder afhankelijk van de reacties van anderen om eigen gedrag te kunnen evalueren (Stipek, 1995).

Kinderen en het uiten en voelen van trots

Wanneer ontwikkelen kinderen gevoelens van trots? Basisemoties (bijvoorbeeld angst en plezier) ontwikkelen zich voordat een kind 9 maanden oud is (Tracy & Robins, 2007b). Kinderen jonger dan 18 maanden ervaren nog geen trots maar plezier, wanneer ze van de omgeving reacties krijgen op hun gedrag (Mosclolo & Fischer, 1995). Het plezier en de vreugde die de kleinste kinderen uitdrukken lijken op de uitdrukking van trots in oudere kinderen. Maar de meeste onderzoekers zijn het erover eens dat er een verschil is tussen het

uitdrukken van plezier door de kleinste kinderen en het uitdrukken van trots door oudere kinderen, vanwege het reflecteren over het eigen succes (Stipek, 1995).

Als een kind 18 – 24 maanden oud is, begint hij enkele componenten van trots te ervaren. Kinderen glimlachen terwijl ze een taak aan het uitvoeren zijn, ze voeren doelgerelateerde handelingen uit en schrijven het eventuele succes toe aan zichzelf (Mosclolo & Fischer, 1995). Op deze leeftijd ontwikkelen kinderen zelfbegrip, zoals het kunnen identificeren van hun eigen spiegelbeeld. Zelfbegrip is een voorwaarde voor zelfevaluatie en dus voor het kunnen ervaren van zelfbewuste emoties (Stipek, 1995). Kinderen op deze leeftijd laten ook één of meer van de expressieve gedragingen van trots zien, zoals het rechthouden van het lichaam of een glimlach (Mosclolo & Fischer, 1995). In dit stadium beginnen kinderen ook waarde te hechten aan de reacties van anderen en hun eigen emotionele ervaringen hangen samen met deze reacties (Stipek, 1995).

Op de leeftijd van 2 – 3 jaar kan een kind een handeling uitvoeren met een positief resultaat en de handeling zelf als “goed” of “slecht” beoordelen. Kinderen begrijpen dat ze niet alleen verantwoordelijk zijn voor het uitvoeren van een taak, maar ook dat het resultaat sociaal gewaardeerd wordt. Vanaf 3 ½ jaar glimlachen kinderen vaker na succes dan na mislukkingen; de glimlach van kinderen rond 3 ½ jaar duidt sterker op plezier als resultaat van een prestatie dan bij jongere kinderen (Reissland, 1994). Deze resultaten komen overeen met een studie van Lewis et al., (1992); kinderen van 33 tot 37 maanden oud drukken meer trots uit bij succes op een moeilijke taak dan op een makkelijke taak. In deze studie werden ook sekseverschillen in het uiten van trots onderzocht. Meisjes en jongens vertoonden dezelfde hoeveelheid trots.

Tussen de leeftijd van 4 tot 8 jaar, ontwikkelt trots zich in verband met het vergelijken van prestaties. Een kind vergelijkt zijn prestatie met de prestaties van andere kinderen, trekt conclusies en ontwikkelt een trotsgevoel over eigen bekwaamheden. Vanaf de leeftijd van 6 jaar kan een kind zijn prestaties beoordelen als beter dan de prestaties van andere kinderen en kan bijvoorbeeld de conclusie trekken dat het meer heeft van een gewaardeerde trek (“ik ben goed in sporten, mijn vriend niet”). Wanneer een kind 10-12 jaar is, gebruikt het verschillen tussen zichzelf en anderen om zijn eigen persoonlijkheid te karakteriseren. Niet alleen is het kind bijvoorbeeld beter in sporten dan zijn vriendin, het krijgt ook beter cijfers op school en vindt zichzelf slimmer dan zijn vriendin. Deze twee trekken worden gebruikt om een persoonlijkheidskarakteristiek te creëren waarop hij trots is; “ik ben bekwaamder dan mijn vriendin.” Bij het bereiken van een leeftijd van 14 – 17 jaar, kan een kind/persoon zich ook trots voelen over anderen door identificatie of aansluiting ermee. Een goede prestatie van een

zanger op een nationaal evenement kan bijvoorbeeld in verband gebracht worden met de eigen nationaliteit (“ik ben nog nooit zo trots geweest om Nederlands te zijn”) (Mosclolo & Fischer, 1995).

Ontwikkeling van het begrip voor trots

Onderzoeksresultaten naar de ontwikkeling van het begrip voor trots of andere zelfbewuste emoties zijn tegenstrijdig. Daardoor lijkt het noodzakelijk om een onderscheid te maken tussen het uiten en het voelen van trots en de ontwikkeling van begrip voor de emotie. Enkele onderzoekers hebben gevonden dat kinderen pas begrip hebben voor zelfbewuste emoties op de leeftijd van 6 of 7 jaar (Harris, 1989; Seidner, Stipek & Feshbach, 1988). Andere onderzoeksresultaten suggereren dat kinderen geleidelijk het begrip van zelfbewuste emoties ontwikkelen en dat ze al op de leeftijd van 3 tot 4 jaar een gedeeltelijk begrip hebben van deze emoties. Volgens deze onderzoekers hebben kinderen al gedeeltelijk begrip ontwikkeld voor de zelfbewuste emoties, wanneer ze begrijpen dat bijvoorbeeld trots gepaard gaat met plezier en dat schaamte gepaard gaat met droefheid (Capps, Yirmiya & Sigman, 1992; Russell & Paris, 1994; Griffin, 1995). Kinderen kunnen zich vanaf 3 ½ jaar oud gedeeltelijke voorstellingen maken over trots, voorafgaand aan een volledig begrip van de emotie. Ze begrijpen bijvoorbeeld dat trots een samenhang heeft met plezier, maar ze kunnen waarschijnlijk geen situationele verklaringen bieden van trots. Ook zijn kinderen op deze leeftijd beter in het begrijpen van eigen emoties dan de emoties van andere kinderen. Verklaringen en oorzaken in verband met eigen emoties zijn complexer dan verklaringen en oorzaken van de emoties van andere kinderen of familieleden (Bosacki & Moore, 2004). 4-Jarige kinderen kunnen de trotsexpressie herkennen en onderscheiden van geluk- of verrassingexpressies (Tracy & Robins, 2007b). Verder kunnen 4-jarige kinderen aanduiden dat ze het begrip “trots” herkennen, maar ze kunnen het begrip geen mening toeschrijven, of ze leggen verband met gebeurtenissen, zoals: “trots is een verjaardagsfeest.” Pas op een leeftijd van 8 jaar kunnen kinderen zelf trots definiëren als het voldoen aan of overtreffen van een sociale standaard (Griffin, 1995). 7-Jarige kinderen kunnen nauwelijks onderscheid maken tussen plezier en trots, terwijl 9-jarige kinderen wel een onderscheid kunnen maken. 11-jarige kinderen kunnen een duidelijk onderscheid maken tussen de twee emoties (Kornilaki & Chlouverakis, 2004).

Bosacki en Moore (2004) hebben aangewezen dat meisjes meer emotioneel begrip hebben, met name voor de zelfbewuste emoties, dan jongens. Andere onderzoeken hebben

geen sekseverschillen in emotioneel begrip kunnen vinden (bijvoorbeeld Banerjee & Yuill, 1999) of uit de resultaten bleek dat jongens meer emotioneel begrip toonden dan meisjes (bijvoorbeeld Laible & Thompson, 1998). Uit een onderzoek van Mosquera et al. (2000) bleek dat het merendeel van de 7-jarige Spaanse kinderen (79,5%) niet wisten wat trots betekend, terwijl op enige uitzonderingen na alle Nederlandse 7-jarigen het begrip wel kenden (93,3%). Deze vinding kan misschien erop wijzen dat Spaanse kinderen kennis over trots later verwerven dan de Nederlandse kinderen en impliceert dat de ontwikkeling van het begrip voor trots kan verschillen over culturen. Wat betreft de ontwikkeling van het begrip voor trots zijn er tegenstrijdige resultaten en onduidelijkheden. Meer onderzoek is nodig om een duidelijker beeld over deze ontwikkeling te kunnen vormen.

Conclusie

Ondanks de toename aan literatuur over trots en de onderzoeken naar trots de laatste jaren, is het nog niet helemaal duidelijk wat het begrip “trots” eigenlijk omvat. Trots heeft als één emotie twee dimensies óf trots is twee verschillende emoties; iets wat een onderwerp is voor toekomstig onderzoek. Het zou bijvoorbeeld interessant kunnen zijn om onderzoek te verrichten naar de generaliseerbaarheid van de twee dimensies over verschillende culturen en naar het verschil tussen de twee dimensies qua interpersoonlijke- en gedragsreacties en ook de ontwikkelingsaspecten van de twee dimensies. Tracy en Robins (2007d) stellen bijvoorbeeld voor dat authentieke trots sociale acceptatie en status op de lange termijn bevordert, terwijl “hoogmoedige” trots eventueel adaptief kan zijn in situaties waar een onmiddellijke en vluchtige status nodig zou kunnen zijn. Aan de hand van laatstgenoemde samenhang, zou men misschien kunnen veronderstellen dat “hoogmoedige” trots samengaat met psychopathie. Dit is een persoonlijkheidsstoornis die op de korte termijn adaptieve voordelen kan hebben, ondanks de interpersoonlijke problemen die op de lange termijn veroorzaakt worden. Bovendien is niet duidelijk of “hoogmoedige” trots neerwaartse sociale vergelijkingen vereist, noch of deze vergelijkingen een meer complex emotionele respons produceren, zoals bijvoorbeeld “hoogmoedige” trots die met verachting of walging samengaat (Tracy & Robins, 2007d). Verder zou men rekening moeten houden met menselijke beoordelingsfouten. Over- en onderschatting van eigenwaarden of zelfwaarden zouden naar negatieve uitkomsten kunnen leiden, zoals sociale vervreemding of destructieve vijandelijkheid (LaMothe, 2005).

Een van de onderwerpen in dit artikel is de ontwikkeling van trots. We weten weinig over de ontwikkeling van trots na de kinderjaren; we weten bijvoorbeeld niet of trots op een

bepaalde leeftijd meer of minder een stabiele persoonlijkheidstrek wordt of dat het ervaren van trots blijft veranderen. De vinding van Mosquera et al. (2000) dat het merendeel van de Spaanse 7-jarigen niet wisten wat trots betekent, terwijl het merendeel van Nederlandse kinderen dit wel wisten, is een interessant uitgangspunt voor verder onderzoek naar de ontwikkeling van trots in verschillende culturen. Bovendien is de beschreven ontwikkeling van het begrip van trots mogelijk niet hetzelfde in andere culturen. Culturele verschillen zijn waarschijnlijk al op jonge leeftijd aanwezig. Emotionele antecedenten en ervaringen zijn vaak gevolgen van een socialisatieproces. Cultuur beïnvloedt emotionele waarden en sociale verwikkelingen en deze zijn waarschijnlijk overdraagbaar aan kinderen door socialisatieprocessen (Mosquera et al., 2000). Het onderzoek van Mosquera et al. (2000) kan erop wijzen dat het verbaal uiten van trotsgevoelens verschilt tussen culturen. Ook verschilt het bespreken van de positieve, trotsuitlokkende gebeurtenissen tussen de culturen. Wat betreft de trotsuitlokkende gebeurtenissen zelf werden er geen verschillen gevonden; trots wordt waarschijnlijk uitgelokt door dezelfde soorten gebeurtenissen in verschillende culturen. Dit is ook het geval voor de twee dimensies van trots. De uitlokkende gebeurtenissen van de twee trotsdimensies lijken namelijk niet te verschillen, wel verschillen de antecedenten in de manier waarop ze beoordeeld worden en toegeschreven worden aan interne factoren in verband met een prestatie. Misschien zijn er verschillen in de beoordelingen en de interne toeschrijvingen van de trotsgebeurtenissen tussen culturen, met name bij afhankelijke en interafhankelijke culturen. Dit is ook een punt voor verder onderzoek. Bovendien zou meer onderzoek naar hoe cultuur in het algemeen onze emoties en gevoelswaarden beïnvloed ook van nut kunnen zijn bij het verder bestuderen van trots en de andere zelfbewuste emoties.

Enkele jaren geleden dachten onderzoekers dat alleen de basisemoties universeel zouden zijn en dat alleen deze emoties zich ontwikkelden om adaptieve doelen te dienen. Vanwege recente onderzoeksresultaten kan men concluderen dat ook trots opgenomen zou kunnen worden in het kleine cluster van universele emoties. Het onderzoek van Tracy en Robins (in press) laat zien dat ook schaamte herkend werd in Burkina Faso, met herkenningspercentages vergelijkbaar met de herkenningspercentages van trots en de basisemoties. Vroeger werd er voorgesteld dat een van de onderscheidende factoren tussen de basisemoties en de zelfbewuste emoties, het gebrek aan universaliteit is. In verband met de generaliseerbaarheid van de trotsexpressie en de expressie van schaamte tussen de culturen, is het waarschijnlijk dat deze emoties ook universeel zijn. Wanneer trots en schaamte universeel zijn, kunnen de emoties ontwikkeld zijn om sociale signalen uit te zenden over dominantie of onderdanigheid in individuen. Deze soorten interpersoonlijke signalen kunnen van

evolutionair belang zijn geweest voor het in stand houden of het bevorderen van sociale relaties, welke van belang waren (en zijn) voor het overleven (Tracy & Robins, in press). Als trots status bevordert, lijkt het logisch dat karakteristieken die verband hebben met status, zoals sekse, ook het niveau van trots en het uitdrukken van trots bevordert en nog een eventueel thema voor toekomstig onderzoek kan zijn. Het zou bovendien noodzakelijk kunnen zijn voor toekomstige onderzoekers om het begrip “basisemoties” te herdefiniëren, aangezien dat de basisemoties waarschijnlijk niet de enigste emoties zijn met een evolutionaire oorsprong. Wel zijn er verschillen tussen de twee genoemde groepen van emoties; zelfbewuste emoties hebben nog andere gemeenschappelijke trekken waardoor ze onderscheiden kunnen worden van de basisemoties. Ze verschijnen bijvoorbeeld later in de individuele ontwikkeling dan de basisemoties en de expressies omvatten het hele lichaam en niet alleen het gezicht. Er is al evidentie voor de universaliteit van schaamte en trots. Om aan te tonen dat zelfbewuste emoties als een groep universeel zijn, zou er ook onderzoek verricht moeten worden naar welke emoties er precies vallen in het cluster van zelfbewuste emoties en naar de expressies en de eventuele universaliteit van deze emoties.

Er lijkt tegenwoordig overeenstemming te bestaan tussen onderzoekers; het bezitten van een “gezonde” hoeveelheid trots is belangrijk voor het persoonlijke welzijn en een hoog zelfvertrouwen, maar overdreven trots heeft negatieve gevolgen voor het zelfvertrouwen en sociale relaties. Ten slotte is er nog maar recent een begin gemaakt aan het wetenschappelijk onderzoeken van trots en de zelfbewuste emoties en er moet nog veel onderzoek uitgevoerd worden vóór we een volledig begrip van deze emoties bezitten.

Referenties

- Austen, J. (1992). *Pride and Prejudice*. Hertfordshire: Wordsworth Editions. (Eerste druk 1813).
- Banerjee, R., & Yuill, N. (1999). Children's understanding of self-presentational display rules: Associations with mental-state understanding. *British Journal of Developmental Psychology*, 17, 111-124.
- Beaupre, M. G., & Hess, U. (2005). Cross-cultural emotion recognition among Canadian ethnic groups. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36, 355-370.
- Ben-Ze'ev, A., & Oatley, K. (1996). The intentional and social nature of human emotions: Reconsideration of the distinction between basic and non-basic emotions. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 26, 81-94.
- Biehl, M., Matsumoto, D., Ekman, P., Hearn, V., Heider, K., Kudoh, T., & Ton, V. (1997). Matsumoto and Ekman's Japanese and Caucasian facial expressions of emotion (JACFEE): Reliability data and cross-national differences. *Journal of non-verbal behavior*, 21, 3-21.
- Bosacki, S. L., & Moore, C. (2004). Preschoolers' understanding of simple and complex emotions: Links with gender and language. *Sex Roles*, 50, 659-675.
- Capps, L., Yirmiya, N., & Sigman, M. (1992). Understanding of simple and complex emotions in non-retarded children with autism. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 33, 1169-1182.
- Cooley, C. H. (1902). *Human Nature and the Social Order*. New York: Scribner's.
- Darwin, C. (1872). *The expression of the emotions in man and animals* (3de ed.). New York: Oxford University Press.
- Ekman, P. (1992). An argument for basic emotions. *Cognition and emotion*, 6, 169-200.
- Ekman, P. (1992). Are there basic emotions? *Psychological Review*, 99, 550-553.
- Ekman, P. (1999). Basic emotions. In Dalglish, T. & Power, M. (Eds.), *Handbook of Cognition and Emotion*. Sussex: John Wiley & Sons, Ltd.
- Ekman, P. (2003). *Emotions Revealed*. New York: Times Books.
- Ekman, P., & Friesen, W. V. (1971). Constants across cultures in the face and emotion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 17, 124-129.
- Ekman, P. Sorensen, E. R., & Friesen, W. V. (1969). Pan-cultural elements in facial displays of emotion. *Science*, 164, 86-88.

- Freud, S. (1961). Civilization and its discontents. In J. Strachey (Ed. & Trans.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (Vol. 21, p. 64-148). London: Hogarth Press. (Eerste druk 1930).
- Grant, H., & Higgins, E. T. (2003). Optimism, promotion pride, and prevention pride as predictors of quality of life. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 1521-1532.
- Griffin, S. (1995). A cognitive-developmental analysis of pride, shame, and embarrassment in middle childhood. In J. P. Tangney & K. W. Fischer (Eds.), *Self-conscious emotions: The psychology of shame, guilt, embarrassment, and pride* (p. 219-236). New York: Guilford Press.
- Harris, P. (1989). *Children and emotion: The development of psychological understanding*. Cambridge, UK: Blackwell.
- Kitayama, S., Markus, H. R., & Matsumoto, H. (1995). Culture, self, and emotion: A cultural perspective on "self-conscious" emotions. In J. P. Tangney & K. W. Fischer (Eds.), *Self-conscious emotions: The psychology of shame, guilt, embarrassment, and pride* (p. 439-462). New York: Guilford Press.
- Kornilaki, E. N., & Chlouverakis, G. (2004). The situational antecedents of pride and happiness: Developmental and domain differences. *British Journal of Developmental Psychology*, 22, 605-619.
- Kristjánsson, K. (2002). *Justifying emotions; Pride and Jealousy*. London: Routledge.
- LaMothe, R. (2005). An analysis of pride systems and the dynamics of faith. *Pastoral Psychology*, 53, 293-253.
- Laible, D., & Thompson, R. (1998). Attachment and emotional understanding in preschool. *Developmental Psychology*, 34, 1038-1045.
- Lewis, M. (1993). Self-conscious emotions: embarrassment, pride, shame, and guilt. In M. Lewis & J. M. Haviland (Eds.), *Handbook of emotions* (563-573). New York: Guilford Press.
- Lewis, M., Alessandri, S. M., & Sullivan, M. W. (1992). Differences in shame and pride as a function of children's gender and task difficulty. *Child Development*, 63, 630-638.
- Matsumoto, D., & Ekman, P. (1989). American Japanese cultural differences in intensity ratings of facial expressions of emotion. *Motivation and emotion*, 13, 143-157.

- McGregor, I., Nail, P. R., Marigold, D. C., & Kang, S. J. (2005). Defensive pride and consensus: Strength in imaginary numbers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89, 978-996.
- Mosclolo, M. F., & Fischer, K. W. (1995). Developmental transformations in appraisals for pride, shame, and guilt. In J. P. Tangney & K. W. Fischer (Eds.), *Self-conscious emotions: The psychology of shame, guilt, embarrassment, and pride* (p. 73-84). New York: Guilford Press.
- Morrison, B. (2006). School bullying and restorative justice: Toward a theoretical understanding of the role of respect, pride, and shame. *Journal of Social Issues*, 62, 371-392.
- Mosquera, P. M. R., Manstead, A. S. R., & Fischer, A. H. (2000). The role of honor-related values in the elicitation, experience and communication of pride, shame and anger: Spain and the Netherlands compared. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 833-844.
- Reissland, N. (1994). The socialisation of pride in young children. *International Journal of Behavioral Development*, 17, 541-552.
- Rousseau, J. (1984). *A discourse on inequality* (M. Cranston, Trans.). New York: Viking. (Eerste druk 1754).
- Russell, J., & Paris, F. (1994). Do children acquire concepts for complex emotions abruptly? *International Journal Of Behavioral Development*, 17, 349-365.
- Schimmel, S. (1997). *The seven deadly sins: Jewish, Christian, and classical reflections on human psychology*. New York: Oxford University Press.
- Seidner, L., Stipek, D., & Feshbach, N., (1988). A developmental analysis of elementary school-aged children's concepts of pride and embarrassment. *Child Development*, 59, 367-377.
- Stipek, D. (1995). The development of pride and shame in toddlers. In J. P. Tangney & K. W. Fischer (Eds.), *Self-conscious emotions: The psychology of shame, guilt, embarrassment, and pride* (p. 237-252). New York: Guilford Press.
- Stoeber, J., Harris R. A., & Moon, P. S. (2007). Perfectionism and the experience of pride, shame and guilt: Comparing healthy perfectionists, unhealthy perfectionists, and non-perfectionists. *Personality and Individual Differences*, 43, 131-141

- Tangney, J. P., & Fischer, K. W. (1995). Self-conscious emotions and the affect revolution: framework and overview. In J. P. Tangney & K. W. Fischer (Eds.), *Self-conscious emotions: The psychology of shame, guilt, embarrassment and pride* (3-20). New York: Guilford Press.
- Tracy, J. L., & Robins, R. W. (2004a). Putting the self into self-conscious emotions: A theoretical model. *Psychological Inquiry*, 15, 103-125.
- Tracy, J. L., & Robins, R. W. (2004b). Show your pride: Evidence for a discrete emotion expression. *Psychological Science*, 15, 194-197.
- Tracy, J. L., & Robins, R. W. (2007a). Emerging insights into the nature and function of pride. *Current Directions in Psychological Science*, 16, 147-150.
- Tracy, J. L., & Robins, R. W. (2007b). The nature of pride. In J. L. Tracy, R. W. Robins & J. P. Tangney (Eds.), *The self-conscious emotions: Theory and research* (p. 263-282). New York: Guilford Press.
- Tracy, J. L., & Robins, R. W. (2007c). The prototypical pride expression: Development of a nonverbal behavioral coding system. *Emotion*, 7, 789-801.
- Tracy, J. L., & Robins, R. W. (2007d). The psychological structure of pride: A tale of two facets. *Journal of Personality and Social Psychology*, 92, 506-525.
- Tracy, J. L., & Robins, R. W. (in press). The nonverbal expression of pride: Evidence for cross-cultural recognition. *Journal of Personality and Social Psychology*.
- Zammuner, V. L. (1996). Felt emotions, and verbally communicated emotions: the case of pride. *European Journal of Social Psychology*, 26, 233-245.